

5.5 Technika přepisu chorální notace

Při přepisu chorální notace do notace moderní, je nutno respektovat pravidla a zásady vyplývající z hudební podstaty gregoriánského chorálu. Je nutno si uvědomit, že melodika gregoriánského chorálu je melodikou skupinovou, kombinovanou, volně stavěnou z dílčích mikromelodických úseků, což potvrzuje již pouhý pohled na grafickou podobu neumového i chorálního zápisu. Nelze si v této situaci nevzpomenout na výrok Guidona z Arezza, že „Neuma est melodia“.

Neumová i chorální notace jsou notacemi primárně frazeologickými, notace chorální je navíc diastematicky absolutní. Při přepisu je proto nezbytností věnovat pozornost (= respektovat) především frazeologii, která je základním kamenem identity gregoriánského chorálu, prvkem vyplývajícím ze vztahu hudby a slova. Gregoriánský chorál **nehudebňuje slova, ale hlásky a slabiky**. Hlásky a slabiky je proto základním článkem, ze kterého musíme při přepisu vycházet. Samotná grafická podoba přepisu prošla od 19. století proměnami, které byly výslednicí vývoje teoretického přístupu k problematice hudebního zápisu. Od přepisů 19. století, jejichž základním grafickým prvkem byla nota půlová, se došlo až k současné praxi, která pro přepis používá různé varianty bodové notace. Grafika přepisu se proměňovala následujícím způsobem:

- 1) V muzikologické literatuře 19. a v prvních desetiletích 20. století byla základním prvkem přepisu nota půlová – viz [ukázku 5.05.02](#) (Hutterův přepis introitu 1. neděle adventní „Ad te levavi animam meam“).
- 2) V meziválečném období začal být tento nepřiliš přehledný a uživatelsky nepohodlný zápis v notách půlových nahrazován notami čtvrtovými, zejména pak (i v některých edicích gregoriánského chorálu) notami osminovými. Ty měly totiž velkou grafickou výhodu spočívající v tom, že gregoriánské frazeologické celky mohly být zapsány v trámcových skupinách, což bylo pro interprety, zvyklé na tuto grafickou podobu z moderní notace, uživatelsky velmi výhodné. Zejména proto, že zpřehledňovala distribuci textu a nápěvu. Příklad viz na ukázce. [5.05.03](#).
- 3) S nástupem principu „autentického přístupu“ (zhruba od 40. let minulého století) a s postupným zaváděním principu „autentické interpretace“ i v oblasti výkladu notového zápisu, se začíná prosazovat i jiný způsob přepisu. Na scéně se objevuje „bodová notace“, jejímž grafickým základem je bod-tečka. Z předchozí transkripční praxe byl však převzat způsob naznačování frazeologických celků pomocí legátových obloučků → viz ukázku [5.05.04](#) (vrchní dva řádky s textem „Jam Christus astra ascenderat“ – grafickým základem je ovšem kvadrum). Tento způsob se stal normou v edicích jednohlasých středověkých liturgických i neliturgických zpěvů prezentovaných v antologii „Monumenta monodica medii aevi“.
- 4) Tento edičně-grafický styl byl později inovován zavedením spojovníků (spojovacích tahů), které nahradily frazeologizující legátové obloučky – viz spodní příklad na ukázce [5.05.04](#)

Poznámka:

Následující ukázky [5.05.05](#) a [5.05.06](#) jsou příkladem aplikace tohoto přístupu zavedené na pražské katedře hudební vědy. Podle iniciátora a modifikátora uvedené techniky Davida Ebena obdržel tento způsob přepisu familiární označení „Ebenschrift“. Technika Ebenschriftu je nesporně mnohem přehlednější než techniky výše uvedené, ovšem spíše je aplikovatelná v rukopisné praxi.

- 5) Další vývojovou fází v přístupu k přepisu neumových zápisů nacházíme v edici „Graduale triplex“. Jde o sjednocení tří druhů historických zápisů (proto triplex) nápěvného repertoáru liturgie mešní: zápisu ve dvou neumových systémech (virgálním a jacentním), jejichž nediatimatický zápis je diastematizován románskou kvadrátou → viz ukázkou **5.05.07**.
- 6) Inovační trend dostal nový impulz s příchodem počítačových notových editorů. Pro potřebu přepisu gregoriánského chorálu byl vyvinut zvláštní softwaer, který řeší melodickou frazeologii gregoriánského chorálu „prostorově“ – mírou „natěsnění“ jednotlivých znaků (bodů) nad slabikami textu → viz ukázkou **5.05.08**. V současné době jsou k dispozici již editory, které umožňují naznačit frázování prostřednictvím frázovacích obloučků, jak si lze ověřit na následující ukázce **5.05.09**.
- 7) Pro podporu orientace v technice přepisu příkládám ukázkou **5.05.09**. Je to přepis chorálního zápisu offertoria „Kněžie obět' boží“ převzatý z kritické edice Jistebnického kancionálu. Vrchní ukáзка je originální zápis v JistK, pod ní je ve dvou řádcích jeho přepis. Vrchní řádek (s tučnějšími notičkami) je přepis české varianty, spodní řádek (s menšími notičkami) je přepis latinské předlohy „Sacerdotes incensum“. Srovnáním obou řádků vidíte, jakým způsobem museli tvůrci (autoři) JistK do průběhu originální latinské textové a nápěvné předlohy z jazykových důvodů zasáhnout. Nejen překlad latinské liturgické předlohy, ale také úprava průběhu původního gregoriánského nápěvu, včetně koordinace obou vrstev, jsou úctyhodným intelektuálním výkonem.